

Om adferd, mentalitet og bruk av MH-beskrivelse

resyme` fra NAAK seminar 18.april v/Mirjam Solbakk

foto: mirjam solbakk

Lørdag 18.april arrangerte NAAK seminar for å lære mere om hva adferd er, hvordan kan vi måle adferd? Hvordan kan en MH- beskrivelse hjelpe oss til å bli bedre oppdrettere, bedre hundeeiere fordi vi forstår hunden vår bedre?

Gry Løberg og Maj Brit Iden var innleid som foredragsholdere. Begge veldig dyktige og ikke minst trivelige damer!

Dette ble et vellykket seminar som fikk masse positive tilbakemeldinger fra deltagerne. I underkant av et førtitalls tilhørere hadde funnet veien til Lierbyen utenfor Drammen. Det var også deltagerer fra NKK sentralt representert ved avlskonsulent ved helseavdelingen Kristin H. Aukrust og NKK`s administrerende direktør Trine Hage.

Temaet til Gry Løberg var Atferd, avl og arvbarhet

Foto Mirjam Solbakk

«Gry Løberg» er etolog med en master i Companion Animal Behaviour Counselling fra Universitetet i Southampton. Startet firmaet Manimal. Ved siden av konsultasjoner har hun forelest for organisasjoner, høyskoler og universitet i inn og utland. Hun er Jordbrukssjef ved Landbrukskontoret for Drammen, Lier, Røyken og Hurum.

Når vi tenker oss om, kjenner vi alle til at de ulike hunderasene har ulik atferd. Når vi velger rase velger vi på bakgrunn av hvordan hunden ser ut og til hvilket formål vi skal ha hunden. En person som driver med rypejakt vil gjerne ha en stående fuglehund fordi den har en atferd som er tilpasset den jaktformen en skal bedrive. Har man interesse av å kjøre med sledehund velger man en rase eller type hund som er motivert for å løpe og trekke sammen med andre hunder. Har man sau og ønsker en dyktig gjeterhund velger man kanskje en Border collie, nettopp fordi den har de atferdsegenskapene en trenger.

Når vi ser slik variasjon mellom raser kan vi også si at vi har med atferder som har en viss arvbarhet å gjøre. Men det er ikke bare bruksegenskapene som har en viss arvbarhet. Andre atferds egenskaper slik som for eksempel hvor nervøs en hund har lett for å bli og hvor lett den viser aggresjon i ulike sammenhenger. Hvor lett en hund knytter seg sterkt til personer, hvor lett en hund har for å mestre å være alene hjemme, hvordan hunden er i forhold til sterke lyder slik som f.eks. fyrverkeri, skudd og tordenvær? Hvordan hunden er i møte med andre hunder eller kanskje også med andre arter?

Alt dette er også atferds egenskaper vi vet varierer mellom raser, og som derfor også vil ha en viss grad av arvbarhet.

Når en skal studere hunders atferd, og spesielt rasers atferd er det flere måter å gjøre det på. En kan gjennomføre tester, intervju hundeeier eller andre som treffer mange hunder eller en kan gjøre en kombinasjon av disse.

Det finnes mange ulike tester for hunder. Valpe tester er en type, men det er også en rekke tester som primært er utviklet for, eller som springer ut fra tester for tjenestehunder for militæret eller politiet. MH-test, funksjonsanalyse, *”Beteende och Personlighetsbeskrivning Hund”* (BPH) osv er eksempler tester som har sitt opphav i tjenestehund tester og som i ulik grad er utviklet derfra.

I enkelte miljø og hos enkelte raser testes en stor del av hundene på tester som er nevnt over. Motivasjonen for testingen vil variere og for noen er testingen et verktøy i avlsarbeidet, men det er også mange som tester av nysgjerrighet.

Men det er ikke bare tester som nevnt over en bruker i avlsarbeidet. Alle prøver og konkurranser tester en hunds egenskap på et vis. Skal f.eks. jakthund prøver eller gjeterhund prøver ha en verdi er det viktig at de egenskapene en tester og måten man vurderer de på har verdi for avlsarbeidet.

Familiehund

For de aller fleste hundeeiere er det hvordan hunden er i hverdagen som er det viktige, familiehund egenskapene. Det er ikke utbredt noen test som ser på akkurat de egenskapene man ønsker hos en god familiehund, og det er kanskje heller ikke definert hva som er en god familiehund.

Hos de fleste rasene avler man i hht standarder som er et avlsmål. Standardene oppgir i de fleste tilfeller også atferden til hunden. Noen av standardene beskriver atferd på en meget ullen måte som gir et stort rom for skjønn og subjektivitet.

Standard hos American Akita:

- Vennlig, våken, tillitsfull, verdig, rolig og modig
- Ord og uttrykk som er vanskelig å måle
 - Hva er for eksempel lite verdig og hva er mye verdig?
 - Hvordan skal de ulike stikkordene vektlegges innbyrdes?
 - Kjenner du igjen rasen i stikkordene i rasen?

Enkelte standarder inneholder også atferds egenskaper som ikke er slik vi ønsker hos en god familiehund. Uansett standard bør en atferds egenskap ikke gå utover velferden til hunden eller familien den bor med.

Standarder og familiehund:

- 95% av hundene holdes som familiehunder
- Hvorfor inneholder noen standarder atferdsmål som:
 - Voktende
 - Aggressiv mot andre hunder
 - Aggressiv mot fremmede
 - Reservert
 - Misstenksom
 - Uavhengig
 - Selvsikker

Om vi ser hva hundeeiere søker råd for ser vi at aggresjon/frykt i møte med andre hunder, separasjonsangst, frykt/aggresjon for fremmede mennesker og ikke sosial frykt er det de oftest søker råd for. Vi ser også at enkelte raser oftere sliter med noen atferdsproblemer, noe som tilsier at det er rasevariasjon og dermed er arv inne i bildet.

C-BARQ står for **C**anine **B**ehavioral **A**ssessment and **R**esearch **Q**uestionnaire og er utviklet på universitetet i Pennsylvania av James Serpell. Dette er et validert spørreskjema som er mye brukt av forskere.

I C-BARQ ligger det ikke inne data slik at man kjenner den eksakte identiteten til hunden eller slektskapet mellom dem. Derfor er det pr i dag ikke mulig å sjekke arvbarheten på de ulike egenskapene.

Foruten bruksegenskaper er det få studier som har sett på arvbarheten på atferd og spesielt på uønsket atferd eller atferdsproblemer. Ettersom 22 % av alle hunder som avlives, avlives pga atferdsproblemer (Lund, 2006), vil det være naturlig å vektlegge atferdsproblemer i avlsarbeidet. Atferdsproblemer er et velferdsproblem for hunden, men det kan også være et velferdsproblem og sikkerhetsproblem for familien og andre i samfunnet.

Arvbarheten på atferdsproblemer ser ut til å være høye, spesielt de som er rettet mot mennesker. Men som vi ser varierer arvbarheten mye mellom undersøkelsene i tabell 3 nedenfor. Det vil derfor være nærliggende å se mer på dette for å finne en god måte å vurdere et atferdsproblem på for å finne en så riktig arvbarhet som mulig. Et godt samarbeid mellom etologer og avlskyndige er derfor viktig for å finne frem til et så riktig resultat som mulig

Tabell 3. Arvbarhet på utvalgte atferder Bakken og Vangen 1996.

Adferd	Arvelighet
Aggressiv mot familiemedlemmer	0,34
Aggressiv mot andre mennesker	0,59
Aggressiv mot andre hunder	0,16
Bjeffer ved besøk	0,32
Bjeffer alene hjemme	0,29
Bjeffer i møte med andre hunder	0,09
Ødelegger inventar	0,13
Redd fremmede mennesker	0,34
Aktivitet inne	0,02
Rømmer	0,06

Atferd er et resultat av både arv og miljø, det er alltid begge deler. Og arvbarheten er definert som "Den fenotypiske variasjon som skyldes arv".

I hvor stor grad er atferden hos min hund påvirket av tidligere erfaringer og den treningen og miljøet jeg har tilbudt den?

Vi ser ofte at hundetrenerer som gjør det bra på f.eks gjeterhundprøver og jaktprøver gjør det bra med mange forskjellige hunder over flere år. Disse hundene blir igjen ofte avlet videre på. Men er resultatene til disse hundene på prøvene et resultat av "gode" gener eller en dyktig hundetrener?

Hvis hundene er gode nok, men det største utslaget er hundetreners ferdigheter, da vil en ikke oppnå så raske avlsmessige resultater med å avle på hundene som gjør det bra på prøver.

Individavl er å avle på dyrets egen prestasjoner akkurat slik som når en hund gjør det bra på prøve. Vi vet ikke hvor stor andel av resultatene hos det enkelte individ som skyldes arv. For å kompensere med dette kan en bruke populasjonsavl. Det vil si at en ser også på resultatene til nære slektninger. Hvis din hund gjør det bra på prøve, men jeg har søsteren til din hund som ikke gjør det så bra da vil det påvirke din hunds indeks. Din hund vil få lavere indeks fordi min hund gjør det dårligere, og min hund vil derimot få høyere indeks fordi din hund gjør det bra. Har man mange nok hunder med i beregningen og tar med søskenbarn, halv søsken, nevøer og nieser osv. Da vil indeksen til den enkelte hund i større og større grad gjenspeile det hunden presterer med bakgrunn i hundens arvbare egenskaper.

Man kan f.eks bruke BLUP indeks. **BLUP (Best Linear Unbiased Prediction)** er en kjent metode for statistisk analyse og vurdering. BLUP-indeksen gir en tallfesting og justering av systematiske miljøpåvirkninger samtidig som den gir en vurdering av avlsverdien til dyr.

BLUP-indeks er utbredt i husdyravl med meget gode resultater. Men for at en skal bruke denne metoden betinger det at mange nok er med og deltar på prøver eller tester hundens atferd på en måte som er relevant for rasen.

Fordelen med metoden er at en da får justert for miljøet til hunden og det er hundens genetiske potensiale som kommer fram i indeksen. En BLUP-indeks trengs ikke å begrenses til kun atferd. Indeksen er godt egnet til helse, eksteriør og andre ting en ønsker å vektlegge.

For å vektlegge atferdsegenskaper i BLUP-indeks bør egenskapen ha en arvbarhet på over 0,20 for at en skal få en relativt god framgang i avlsarbeidet.

Når en ser på arvbarhetene i tabell 3 så ser en at atferder som er rettet mot mennesker i stor grad har høy arvbarhet og er på over 0,20. Andre egenskaper har en lavere arvbarhet. Disse resultatene er på grunnlag av spørreskjema til hundeeier, og det er mulig at arvbarhetene vil variere med hvordan spørsmålene stilles. Det gjenstår å se om en får flere undersøkelser som ser på arvbarheten og som kan gi mer sikre svar.

Avlsarbeid i praksis

I dag driver vi hundeavl med utgangspunkt i hundens egenprestasjoner. Dette er et resultat av hundens gener og miljøet. For enkelte atferds egenskaper vil miljøet eller en dyktig hundetrener kunne påvirke resultatet i stor grad og andre egenskaper lar seg i mindre grad påvirke av miljøet. Dette vil gjenspeiles i den enkelte egenskaps arvbarhet.

For at man skal få et så effektivt avlsarbeid som mulig vil populasjonsavl være gunstig. Men for å drive populasjonsavl trenger man en stor nok populasjon og at alle er med. Dette kan være en utfordring i seg selv, spesielt i små raser.

American Akita i Norge er ikke en stor rase så utfordringen ligger i å få med flest mulig.

Temaet til Maj-Brit Iden var mentalbeskrivelse (MH) som avlsverktøy og som redskap for å forstå din egen hund

«**Mai-Brit Iden** » er seniorkonsulent ved UIB (Universitetet i Bergen) og har blant annet sittet i Kompetansegruppen for mentaltester i NKK. Jobbet mange år hos Fjellanger Hundeskole som daglig leder, med bl.a. problematferd hos hunder og skrevet flere artikler om temaet
Hun er utdannet som beskriver/ dommer for Karaktertest, FA (Funksjonsanalyse) og MH (Mentalbeskrivelse hund). I tillegg til selv å holde seminarer/foredrag så reiser hun rundt på diverse kurs og seminarer

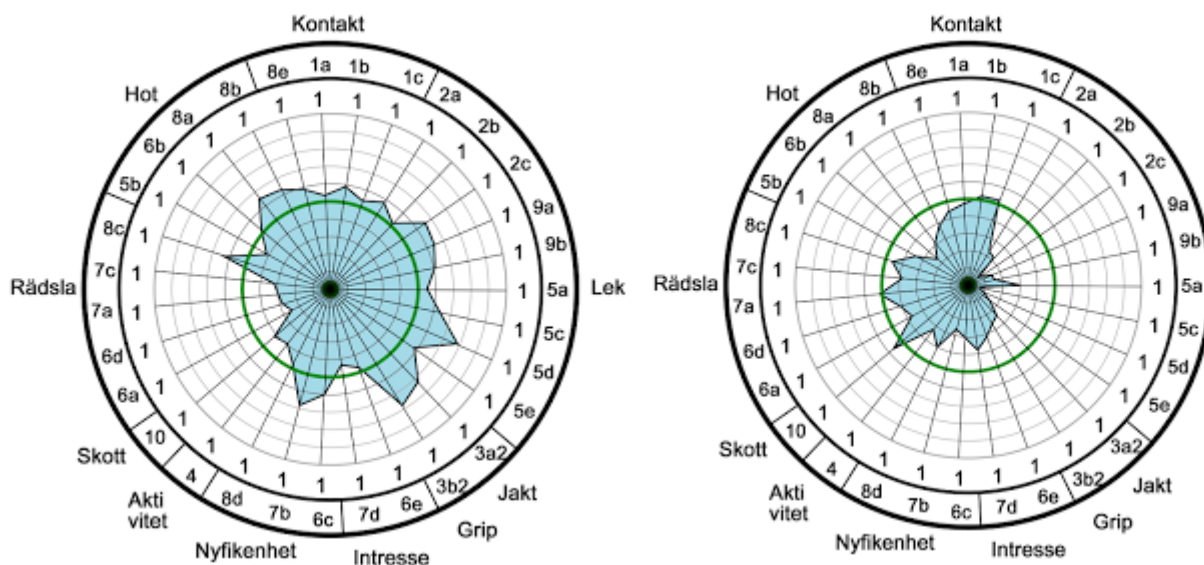
Mentalbeskrivelse av hund er en praktisk prøve der man søker å kartlegge hundens reaksjon på forskjellige sanseinntrykk og utfordringer, samtidig som man også beskriver hvor mye hunden reagerer og hvor fort den avreagerer etterpå.

Hensikten med MH er å kunne si noe om hundens mentale egenskaper, som kan utfylle det vi vet om hundens eksteriør egenskaper og helse. I norsk avlsarbeidet er dette i stor grad overlatt til hundeeierens egne vurderinger.

I Finland er det nå et krav om mentaltesting av american akita i forbindelse med oppnåelse av utstillings championat

I foredraget sitt la Maj Brit ikke skjul på at Sverige var kommet adskillig lenger i å ta dette inn i avlsarbeidet, kanskje særlig ved å se hvordan mentaliteten i en rase har utviklet seg. I Sverige har man testet et stort antall hunder av alle raser over mange år, og samlet dette i et register hvor man så kan hente ut statistikk som sier noe om tingenes tilstand. Dermed er man mindre overlatt til synsing.(få av rasen american akita)

Med et stort antall hunder testet over tid kan man hente ut statistisk informasjon om tendensene i populasjonen, og sammenlikne over tid. Var f.eks hundene mer eller mindre aggressive, lekne, eller skuddredde før enn nå? Man kan også sammenligne slekter.

To svenske raseprofiler; Rottweiler (t.v) og berner sennenhund (t.h)

MH skiller seg fra karaktertest og funksjons-analyse ved at man beskriver hundens reaksjonsmønster uten å måle det mot en gitt standard. Det blir opp til en raseklubb å lage raseprofil for sin rase og oppdrettere å konkludere. For den enkelte eier er det en god anledning til å bli bedre kjent med reaksjonsmønsteret hos sin egen hund. Det gir et godt grunnlag for å velge innlæringsmetoder, og sparer både folk og dyr for mye prøving, feiling og sikkert en del frustrasjon. Det kan også gi nyttige ideer om hva dere kan gjøre sammen, og hva dere med fordel kan la være.

På nettsidene til Svenska Brukshundklubben er det lagt ut profiler for ulike raser, og en inngående forklaring på hva verdiene betyr og hvordan de beregnes. Hos NKK finner du reglene for hvordan testen gjennomføres i Norge. Når og hvor det foregår tester finner du i NKK's terminliste under Aktiviteter og prøver.

Selve testen tar omtrent en halv time, og det eneste du trenger å ha med deg er hunden, stamtavle og et halsbånd uten strupefunksjon. Det skjer ingenting under testen som er farlig eller skremmende hverken for deg eller hunden. Både du og testleder kan avbryte testen hvis det viser seg at hunden ikke takler momentene. Testen består av ti momenter hvor man beskriver hvordan hunden reagerer, hvor mye den reagerer og hvor fort den avreagerer og gjenopptar vanlig adferd.

NAAK og mentalbeskrivelse

I Finland er det nå et krav om mentalbeskrivelse av american akita i forbindelse med oppnåelse av utstillings championat. Raseprofil for mentalitet ift rasestandarden er under utarbeidelse der i disse dager. Hittil er 188 american akita (88 hanner og 100 tisper) blitt beskrevet/ testet fordelt som vist nedenfor:

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
-	-	1	-	2	6	-	4	6	20	14	11	29	49	46

De store endringene skjer mellom 2012 og 2014 ift antall beskrevne akitaer, dette fordi Finsk American Akita Klubb begynner å arrangere egne mentaltester og gjør dette fast 1-2 ganger i året. Fra 1.jan 2014 kom det krav om at MH (mentalbeskrivelse) skal være gjennomført før utdeling av finsk utstillings championat. Dette skal visst også gjelde utenlandske borgere som ønsker finsk championat. Mental raseprofil for american akita i Finland kan presenteres ved å kontakte Mirjam i styret.

I Sverige var det i 2013 totalt 2 registrert MH gjennomført. 1 registrert MH gjennomført i 2012.

I Norge er det per dags dato ikke mulig å sette avlsmål på mentalitet da vi ikke vet nok om mentaliteten på american akita siden for få hunder er mentalitetsbeskrevet og resultatet fra hunder som måtte være beskrevet ikke er kjent.

Det stilles stadig høyere krav fra samfunnet til oss som har hunder og som driver med hundehold. Dette er også en oppgave vi som raseklubbene må ta alvorlig.

Det må legges til rette slik at mentaliteten på vår rase er kjent, dette for at oppdrettere har best mulig verktøy for å velge de rette avlsdyrene.

Dette skal være dyr som tåler de krav som samfunnet for øvrig forventer fra alle som har hund, og de krav vi forventer dekkes når vi velger en spesiell rase.

Styret ønsker å ha som mål og vil legge til rette for at vi seinere kan få laget en mentalprofil på American Akita og har nå startet prosessen.

Det har blitt lagt ned et veldig stort arbeide fra arbeidsgruppen for RAS med fokus på helse og avl. Dette arbeidet skal revideres om 5 år og vi kan håpe at vi har fått litt materiale og grunnlag til å se på rasens mentale egenskaper også.

Det videre arbeidet krever også at medlemmene vil engasjere seg.

Styret i klubben ønsker at NAAK blir en aktiv klubb også med fokus på vår rases mentale egenskaper. Hva er det vi forventer av en AA? Hvordan ønsker vi at den skal reagere? Hva er ”rasetyrisk”?

For å få et klart svar på dette så kan man ikke bare basere seg på subjektive vurderinger fra oppdrettere eller eiere. Vi behøver en objektiv test som beskriver adferd, den sier oss ikke hva som er rett eller galt, den skal kun beskrive det vi ser hunden gjør i en gitt situasjon.

Dette er det en MH-beskrivelse gjør. Den er ikke perfekt, men den er det beste verktøy vi har pr. idag for å kunne lage en kjent profil.

Når vi får mange nok American Akita beskrevet så vil det være mulig å se et mønster, det vil da være mulig for klubben (styret og raserådet) å sette seg ned med dette materiellet og danne seg et bilde over dagens populasjon, og hvilke egenskaper som det bør tas hensyn til i avl og hvilke egenskaper som er ønskelige.

Mentalbeskrivelser utføres i regi av mange hundeklubber i hele landet. Styret oppfordrer flest mulig AA eiere til å melde på sin hund og be om at kopi av beskrivelser sendes til NAAK v/ Komite for aktiviteter og mentaltester.

Klubben har i dag en testleder men ingen figuranter, noe som vil gjenspeile seg i at vi pr i dag ikke kan tilby klubbens medlemmer lavere påmeldingsavgift på MH fordi vi må leie inn 4 figuranter til hver testdag.

I august skal klubben arrangere for første gang MH beskrivelse som går på lørdag og søndag.

Helga 22.august – 23.august 2015 arrangerer Norsk American Akita Klubb Mentalbeskrivelse Hund

- STED:** Hauer seter, Gardermoen
BESKRIVER: Anne-Merethe Rønning & Anneth Winger.
TESTLEDER: Marte Jansdotter Skamsar
FIGURANTER: innleid 4 stykker
PRIS: 750,- pr.ekvipasje
PÅMEL.FRIST: 1.juli 2015
PÅMELDING: Med fullt navn, adresse, telefonnummer, hundens navn,
Registreringsnummer og alder sendes til post@american-akita.no. Betaling sendes til kontonr:
1503.57.63640. Påmeldingen er økonomisk bindene

GENERELT

Hunden må være fylt 12 mnd senest første prøve dag. Det er ikke noen øvre aldersgrense for å kunne gjennomføre en MH, men generelt kan man si at resultatene i MH-testen må ses i sammenheng med hundens alder. Resultatene for en yngre hund (12.mnd – 24.mnd) må antas å være mer genetiske og mindre tillærte enn for eks. en hund på 4-5 år.

Reglene for Mentalbeskrivelse Hund skal gjøres kjent for deltager og finnes på NKKs nettsider.